

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ กลุ่มพัฒนากฎหมาย ศูนย์บริหารกฎหมายสาธารณสุข โทร. ๐ ๒๕๔๐ ๔๒๕๖

ที่ สธ ๐๙๔๕.๐๓/

วันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอส่งข้อมูลความรู้ (Data Management & Knowledge Management)

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์บริหารกฎหมายสาธารณสุข

ตามตัวชี้วัดที่ ๒.๒ ระดับความสำเร็จของการขับเคลื่อนองค์กรสร้างสุข มิติที่ ๒ การจัดการข้อมูลและความรู้ (Data Management & Knowledge Management) ได้กำหนดให้บุคลากรของกรมอนามัย มีการจัดการความรู้ ซึ่งศูนย์บริหารกฎหมายสาธารณสุขได้มอบหมายให้บุคลากรทุกกลุ่มส่งข้อมูลความรู้ เพื่อเผยแพร่บนเว็บไซต์ของศูนย์บริหารกฎหมายสาธารณสุข ทั้งนี้โดยให้ผ่านการตรวจของคณะกรรมการหมวด ๔ การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ นั้น

คณะกรรมการหมวด ๔ การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ได้รับข้อมูลความรู้ ของบุคลากร จากกลุ่มคุ้มครองสิทธิ จำนวน ๓ เรื่อง และกลุ่มบริหารยุทธศาสตร์ จำนวน ๑ เรื่อง รวมทั้งหมด จำนวน ๔ เรื่อง โดยคณะกรรมการหมวด ๔ การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ได้ทำการตรวจข้อมูล ความรู้เรียบร้อยแล้ว รายละเอียดตามที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หากเห็นชอบขอได้โปรดอนุมัติให้เผยแพร่บนเว็บไซต์ ของศูนย์บริหารกฎหมายสาธารณสุขต่อไปด้วย จะเป็นพระคุณ

(นางสาวพรรณวาท อุดมผล)

นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ

ประธานคณะกรรมการหมวด ๔

การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้

อนุมัติ

(นางสาวอำพร บุตรังษี)

นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการพิเศษ

ปฏิบัติหน้าที่ผู้อำนวยการศูนย์บริหารกฎหมายสาธารณสุข

15นางนฤมลรัตน์ (10นางนฤมลรัตน์)
ผู้อำนวยการบริหารบริษัท
๒๐๒๕๖๓

๑๕ มี.ค. ๖๓.

การแก้ไขเหตุรำคาญจากฝุ่นละอองและเสียง ตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข

นายคมน์พิสิฐ พุฒิเผือก
ศูนย์บริหารกฎหมายสาธารณสุข

จากฐานข้อมูลเรื่องอุทธรณ์ของศูนย์บริหารกฎหมายสาธารณสุข ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๒ พบว่า มีการออกคำสั่งให้ปรับปรุงแก้ไขเหตุรำคาญที่มีสาเหตุเกิดจากการได้รับผลกระทบจากฝุ่นละออง และเสียงดัง คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๖๒ ของจำนวนเรื่องทั้งหมด เมื่อพิจารณารายละเอียดของเรื่องที่อยู่อุทธรณ์เหตุรำคาญจากฝุ่นละอองพบในเขตชนบทมากกว่าเขตเมือง ส่วนเหตุรำคาญจากเสียงดังพบในเขตเมืองมากกว่าเขตชนบท แต่ทั้งสองสาเหตุมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างชัดเจน เรื่องอุทธรณ์ปี ๒๕๖๐ จำนวน ๒๔ เรื่อง เรื่องอุทธรณ์ปี ๒๕๖๑ จำนวน ๓๗ เรื่อง เรื่องอุทธรณ์ปี ๒๕๖๒ จำนวน ๔๐ เรื่อง (ทะเบียนงานอุทธรณ์, ศูนย์บริหารกฎหมายสาธารณสุข, พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๒)

ฝุ่นละอองที่มีขนาดเล็ก (เส้นผ่าศูนย์กลางน้อยกว่า ๑๐ ไมครอน) มีความเร็วในการตกตัวต่ำ หากมีแรงกระทำจากภายนอกเข้ามีส่วนเกี่ยวข้องกับ อาทิ การไหลเวียนของอากาศ กระแสลม จะทำให้แขวนลอยอยู่ในอากาศได้นานมากขึ้น ส่วนฝุ่นละอองที่มีขนาดใหญ่ (เส้นผ่าศูนย์กลางใหญ่กว่า ๑๐๐ ไมครอน) อาจแขวนลอยอยู่ในบรรยากาศได้เพียง ๒ - ๓ นาที แต่ฝุ่นละอองที่มีขนาดเล็กกว่า ๐.๕ ไมครอน อาจแขวนลอยอยู่ในอากาศได้นานเป็นปี เมื่อพิจารณาแหล่งที่มาของฝุ่นละอองในบรรยากาศ โดยทั่วไปจะแบ่งเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ ฝุ่นละอองที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ (Natural Particle) เช่น ดิน ทราย หิน ละอองไอน้ำ เขม่าควันจากไฟฟ้า และฝุ่นละอองเกลือจากทะเล เป็นต้น ฝุ่นละอองที่เกิดจากกิจกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-made Particle) ได้แก่ ฝุ่นละอองจากการคมนาคม ขนส่งและการจราจร ฝุ่นละอองจากการประกอบการอุตสาหกรรม ฝุ่นละอองจากการประกอบกิจกรรมอื่น ๆ ผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของฝุ่นละอองที่มีขนาดใหญ่จะก่อให้เกิดปัญหาหาลพิษหรือเหตุเดือดร้อนรำคาญ ส่วนฝุ่นละอองที่สามารถเข้าสู่ระบบทางเดินหายใจของคนได้ต้องมีขนาดเล็กกว่า ๑๐ ไมครอน ฝุ่นละอองขนาดเล็กเหล่านี้ เมื่อเข้าสู่ระบบทางเดินหายใจ จะเกาะตัวหรือตกค้างในส่วนต่าง ๆ ของระบบทางเดินหายใจ ก่อให้เกิดอาการระคายเคืองและทำลายเนื้อเยื่อของอวัยวะนั้น ๆ เช่น เนื้อเยื่อปอด หากได้รับในปริมาณมากหรือในช่วงเวลานาน จะสามารถสะสมในเนื้อเยื่อปอด เกิดเป็นผังผืด หรือแผลขึ้นได้ และทำให้การทำงานของปอดเสื่อมประสิทธิภาพ ลงทำให้หลอดลมอักเสบ เกิดหอบหืด ถุงลมโป่งพอง และโอกาสเกิดโรกระบบทางเดินหายใจเนื่องจากติดเชื้อเพิ่มขึ้นได้

ปัญหาหาลพิษทางเสียงมีสาเหตุและผลกระทบของเสียงที่ดังเกินความจำเป็นจนก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพอนามัยของคน มาจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ ๑. การคมนาคมที่มีเพิ่มมากขึ้น ทำให้ระดับเสียงเพิ่มมากขึ้น ๒. โรงงานอุตสาหกรรม เป็นเสียงที่เกิดจากการทำงานของเครื่องจักรขนาดต่าง ๆ ทำให้เกิดระดับเสียงแตกต่างกัน ตั้งแต่ ๖๐ เดซิเบล จนถึง ๑๒๐ เดซิเบล แล้วแต่ขนาดแรงม้าของเครื่องจักร วัสดุที่ใช้ทำฝ้าหรือเพดานโรงงาน รวมทั้งสภาพแวดล้อมของโรงงานแห่งนั้นด้วย ๓. จากครัวเรือน เป็นเสียงที่เกิดจากเครื่องมือ เครื่องใช้ภายในบ้าน ทำให้เกิดระดับเสียงประมาณ ๖๐-๗๐ เดซิเบล องค์การอนามัยโลกกำหนดระดับเสียงที่ปลอดภัย คือ ไม่เกิน ๘๕ เดซิเบล เอ เมื่อสัมผัสวันละ ๘ ชั่วโมง ส่วนอันตรายที่เกิดจากมลพิษของเสียง ถ้าให้สัมผัสวันละหลาย ๆ ชั่วโมงเป็นเวลานานจะก่อให้เกิดอันตรายดังนี้ ๑. ผลต่อจิตใจ ก่อให้เกิดอาการหงุดหงิด รำคาญใจ ๒. ผลต่อร่างกาย ทำให้หัวใจเต้นแรง ความดันโลหิตสูง นอนไม่หลับ ประสาทหูเสื่อม อาจทำให้หูพิการ หูตึง หูหนวก

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นกฎหมายที่คุ้มครองประชาชนด้านสุขลักษณะและการอนามัยสิ่งแวดล้อม หรือการสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม ซึ่งครอบคลุมทั้งกิจกรรม การกระทำทุกอย่าง และกิจการประเภทต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชน ตั้งแต่ระดับบุคคล

ครัวเรือน...

ครัวเรือน ชุมชน ตลอดจนกิจการขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ อันได้แก่ สถานที่จำหน่ายอาหาร สถานที่สะสมอาหาร ตลาด กิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ มีลักษณะเป็นการกระจายอำนาจให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีอำนาจออกข้อบัญญัติท้องถิ่น เพื่อใช้บังคับในเขตท้องถิ่นนั้น ๆ และเจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจออกคำสั่งให้แก้ไขปรับปรุง การพิจารณาอนุญาตหรือไม่อนุญาต การสั่งพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาต เพื่อให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ความรับผิดชอบของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่สามารถนำมาแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากเป็นกฎหมายที่มีลักษณะกระจายอำนาจให้ราชการส่วนท้องถิ่น ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับประชาชน ทำให้สามารถรับทราบปัญหา ความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างรวดเร็ว โดยเจ้าพนักงานท้องถิ่นมีหน้าที่คุ้มครองประชาชนด้านสุขลักษณะ สามารถใช้อำนาจในการออกคำสั่งให้ผู้ก่อมลพิษทางเสียง มลพิษทางอากาศ แก้ไขปัญหาหรือมีมาตรการควบคุมมิให้เกิดเหตุดังกล่าวได้ อย่างไรก็ตาม กฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุขเป็นกฎหมายเชิงเทคนิคที่ต้องใช้ความรู้ด้านกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข ประกอบกับหลักเกณฑ์ด้านวิชาการสาธารณสุขในการแก้ไขปัญหาให้มีประสิทธิภาพไปพร้อมกัน ดังนั้น เจ้าพนักงานท้องถิ่นในฐานะใช้อำนาจตามกฎหมายดังกล่าว ควรคำนึงถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายในแต่ละหมวด แต่ละมาตรา ที่กำหนดการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานท้องถิ่นไม่เหมือนกัน แต่ข้อเท็จจริงอาจจะคล้ายคลึงกัน และมีเป้าหมายหรือมุ่งผลสัมฤทธิ์ ที่เหมือนกัน คือ การแก้ไขเพื่อระงับเหตุรำคาญให้หมดสิ้นไป เมื่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นพิจารณาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น และได้กำหนดมาตรการเป็นคำสั่งทางปกครองให้ผู้ก่อเหตุหรือผู้ครองครองสถานที่ปฏิบัติ ตามอย่างใดแล้ว หากผู้รับคำสั่งนั้นไม่พึงพอใจสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์และขอทุเลาการบังคับต่อคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ได้ โดยจะต้องดำเนินการพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน ๙๐ วันนับแต่รับหนังสือ หากวินิจฉัยให้ยกอุทธรณ์ คำสั่งนั้นจะมีผลผูกพันคู่กรณีต่อไป แต่ถ้าผลคำวินิจฉัยของคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ให้เพิกถอนคำสั่ง เนื่องจาก เจ้าพนักงานท้องถิ่นไม่ปฏิบัติตามขั้นตอน กระบวนการตามกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นกล่าวอ้าง มีข้อเท็จจริงที่ไม่ถึงขนาด หรือไม่มีข้อเท็จจริง อาจทำให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นไม่กล้าใช้อำนาจดังกล่าว และไม่สามารถคุ้มครองประชาชนด้านสุขลักษณะและการอนามัยสิ่งแวดล้อม หรือการสุขภาพสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุขได้และอาจทำให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นในฐานะใช้อำนาจขาดความน่าเชื่อถือจากประชาชนในพื้นที่ได้

กรณีนี้คณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้เคยมีแนวคำวินิจฉัยอุทธรณ์ที่ ๑๕/๒๕๖๑ ลงวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๖๑ สรุปความว่า “ผู้อุทธรณ์ประกอบกิจการโรงสีข้าวก่อให้เกิดฝุ่นละอองและเสียงดัง เจ้าพนักงานท้องถิ่นอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๘ วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ ห้ามผู้อุทธรณ์มิให้ใช้หรือยินยอมให้บุคคลใดใช้สถานที่เพื่อระงับ เหตุรำคาญ ซึ่งเจ้าหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่นร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตรวจสอบสถานประกอบกิจการของผู้อุทธรณ์เกี่ยวกับฝุ่นละอองและเสียงจากการประกอบกิจการโรงสีข้าวของผู้อุทธรณ์ พบว่า โรงสีข้าวได้ของผู้อุทธรณ์เป็นขนาดเล็กที่มีกำลังการผลิตวันละประมาณ ๑ ตัน จึงไม่สามารถตรวจวัดค่าฝุ่นละอองได้ ส่วนปัญหาเรื่องเสียงดังนั้น ประกาศคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ฉบับที่ ๒๙ (พ.ศ. ๒๕๕๐) เรื่อง เสียงรบกวน ประกาศ ณ วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๕๐ ข้อ ๒ กำหนดว่า “ให้กำหนดระดับเสียงรบกวนเท่ากับ ๑๐ เดซิเบล เอ วรรคสอง หากระดับการรบกวนที่คำนวณได้มีค่ามากกว่าระดับเสียงรบกวนตามวรรคแรก ให้ถือว่าเป็นเสียงรบกวน” เมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตรวจวัดระดับเสียงรบกวนครั้งแรก มีค่าเท่ากับ ๑๘.๘ เดซิเบลเอ และวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๙ ได้ตรวจวัดเสียงครั้งที่สอง มีค่าระดับเสียงรบกวน ๒๐.๗ เดซิเบลเอ ประกอบกับผลการตรวจสอบข้อเท็จจริง เมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ และวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๑ ได้มีการตรวจวัดเสียงรบกวน พบค่าระดับเสียงรบกวน ๒๐.๒ เดซิเบลเอ จึงเป็นเสียงรบกวนเกินมาตรฐานที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

ประกาศ...

ประกาศกำหนด จึงเชื่อได้ว่า การประกอบกิจการโรงสีข้าวของผูุ้ธรณ์ เป็นเหตุอันอาจก่อให้เกิดความเดือดร้อน เรื่องเสียงดังแก่ผู้อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงจนเป็นเหตุรำคาญจริง แต่ระดับเสียงดังกล่าว ไม่มีอันตรายถึงขนาด กระทบต่อระบบประสาทหู จึงไม่ถึงขนาดเป็นอันตรายอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพ หรือมีผลต่อสภาวะความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกับการดำรงชีพของประชาชน เมื่อพิเคราะห์พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๒๘ วรรคสาม กำหนดว่า “ในกรณีที่ปรากฏแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่นว่าเหตุรำคาญที่เกิดขึ้นในสถานที่เอกชน อาจเกิดอันตรายอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพ หรือมีผลต่อสภาวะความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกับการดำรงชีพของ ประชาชน เจ้าพนักงานท้องถิ่นจะออกคำสั่งเป็นหนังสือห้ามมิให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองใช้ หรือยินยอม ให้บุคคลใดใช้สถานที่ทั้งหมดหรือบางส่วนจนกว่าจะเป็นที่พอใจแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่นว่าได้มีการระงับเหตุรำคาญ นั้นแล้วก็ได้ อุทธรณ์นี้ แม้คณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์จะรับฟังได้ว่า การประกอบกิจการโรงสีข้าว ของผูุ้ธรณ์ เป็นเหตุอันอาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนเรื่องเสียงดังแก่ผู้อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงจนเป็น เหตุรำคาญจริง แต่ไม่ถึงขนาดเป็นอันตรายอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพ หรือมีผลต่อสภาวะความเป็นอยู่ที่เหมาะสม กับการดำรงชีพของประชาชน ดังนั้น คำสั่งเจ้าพนักงานท้องถิ่นที่อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๘ วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ ที่ห้ามมิให้ผูุ้ธรณ์ใช้หรือยินยอมให้บุคคลใดใช้สถานที่ เพื่อระงับเหตุรำคาญ เป็นคำสั่งที่เกินกว่าข้อเท็จจริงที่ปรากฏ จึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย คณะกรรมการจึงมีคำสั่ง ให้เพิกถอนคำสั่งเจ้าพนักงานท้องถิ่น”

จากข้อเท็จจริงข้างต้น ทำให้ผู้เขียน ในฐานะนิติกรเจ้าของสำนวนได้รู้ว่ค่าระดับเสียงรบกวนที่ ๒๐.๒ เดซิเบลเอ ซึ่งเกินค่ามาตรฐานเสียงรบกวน ตามที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติประกาศกำหนด ก็ตาม แต่ข้อควรพิจารณาของการใช้อำนาจตามมาตรา ๒๘ วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ ต้องมีข้อมูลทางวิชาการที่สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ค่าระดับเสียงรบกวน ๒๐.๒ เดซิเบลเอ นั้น เป็นค่าเสียงที่อาจเป็น อันตรายอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพหรือไม่อย่างไร ดังนั้น ผู้เขียนได้เรียนรู้จากกรณีอุทธรณ์ดังกล่าว เห็นว่า การใช้ อำนาจของเจ้าพนักงานท้องถิ่น ตามมาตรา ๒๘ วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ต้องมีองค์ประกอบดังนี้ ๑. ข้อมูลทางวิชาการ เช่น ผลการตรวจวัดทางวิทยาศาสตร์ ความรู้ด้านวิชาการที่สามารถวิเคราะห์ได้ว่า เข้าข่าย เป็นอันตรายอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพ ๒. กระทบต่อสภาวะความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกับการดำรงชีพของประชาชน ต้องมีออกกฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานสภาวะความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกับการดำรงชีพของประชาชน ตามมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ๓. ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านวิชาการ ตั้งแต่วิธีการตรวจวัดค่าเสียง ฝุ่นละออง ขึ้นตอน การแปรผลการตรวจวัดค่าของมลพิษต่าง ๆ เพื่อประกอบการพิจารณาการใช้อำนาจออกคำสั่ง ทางปกครองของเจ้าพนักงานท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม เจ้าพนักงานท้องถิ่นต้องคำนึงถึงการควบคุมกิจการในพื้นที่ เพื่อควบคุมปัญหามลพิษที่จะเกิดขึ้น และตรงตามเป้าประสงค์ของกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข

เอกสารอ้างอิง

๑. กองจัดการคุณภาพอากาศและเสียง กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม. เกร็ดความรู้เรื่องฝุ่นละออง. http://www.pcd.go.th/info_serv/air_dust.htm สืบค้น เมื่อ ๒๘/๐๑/๒๕๖๓

๒. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. สาเหตุและผลกระทบของมลพิษทางอาหาร ความร้อน เสียง และ รั้วสี. <http://www.rmuti.ac.th/user/thanyaphak/Web/Molam.html> สืบค้น เมื่อ ๒๘/๐๑/๒๕๖๓

๓. ศูนย์บริหารกฎหมายสาธารณสุข กรมอนามัย, ๒๕๖๑ คู่มือพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม, โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, กรุงเทพฯ.